

A Model for Educational Space-Creation: A New Approach to Religious, Moral, and Revolutionary Education

Mahdieh Keshani*

Abazar Kafi-Mousavi**

Abstract

Introduction: To ensure that the Islamic Revolution remains connected to the revolution of Imam Mahdi (may Allah hasten his reappearance), we should focus on educating individuals who are potential soldiers of the front of truth in practice, with their main characteristics manifesting in three dimensions: faith, servitude, and revolutionary spirit (Razavi, 2017). The selection of the three categories of believer, devout, and revolutionary is based on the statements of the Supreme Leader in describing the main attributes of the great leader of the revolution, which he has elaborated on in various speeches and has introduced as an educational model for the future generation in these dimensions (Moradi, 2021). Attention to these three educational dimensions should begin from early childhood and adolescence and be strengthened over time. Accordingly, kindergartens and preschools provide a very suitable and diverse foundation for fundamental educational planning, and education at these ages will be more stable and beneficial (Yousefi, 2016, p. 161). The authors' goal in developing an educational space-creation model (a model for creating an educational atmosphere) is to achieve a comprehensive framework for establishing educational objectives for all places, individuals, and capacities within a specific educational environment such as a school or any other educational setting. Based on these premises, the educational space-creation model can be defined as follows: **"The educational space-creation model means selecting an approach in education where all factors, elements, and effective contexts in education are simultaneously employed and activated to achieve a unified educational goal within a defined time frame."**

Research Method: To achieve this, the research method and data analysis were conducted using the Colaizzi method (1978) in several stages:

1. The relevant texts (Quran, hadith books, and statements of the Supreme Leader) were read several times to familiarize the researcher with them and to be able to understand them.
2. Important sentences related to the topic (attributes of a believer, devout, and revolutionary person) were underlined.
3. Each important sentence was summarized into a descriptive concept.
4. The concepts derived from the first three stages that were similar and could be grouped were categorized under a common theme.

* Educational Department of Islamic Teachings, Farhangian University, Tehran, Iran, (corresponding author), m.keshani@cfu.ac.ir.

** Abazar Kafi-Mousavi, Educational Department of Islamic Teachings, Farhangian University, Tehran, Iran, a.kafi@cfu.ac.ir.

5. The categories were reviewed to group them into larger categories based on similarities and commonalities, which could then be used to describe educational objectives.
6. The above description was validated by revisiting the studied texts and comparing the description with these texts.
7. The results from the previous stage were applied to the findings.

In the second step, according to these topics, the general educational objectives for each section were extracted, totaling 24 general objectives. In the third step, specific, behavioral, and educational principles based on the above general objectives were extracted, totaling approximately 52 specific objectives. In the fourth and final step, appropriate educational methods for institutionalizing these topics suitable for preschool ages were written with an inferential and analytical approach by the authors. The inferential orientation of this section is also based on the general principles of religious education. Finally, educational content appropriate to the proposed objectives and methods was suggested within the plan.

Research Findings: The educational space-creation model with the theme of faith, considering elements such as God, the unseen (angels, the Day of Judgment), and the Prophet Muhammad (PBUH), with the overall objective of creating a suitable environment for the manifestation and strengthening of the child's innate faith, is executable. The required implementation time is one week, and it is suggested that the faith schedule be held during a week coinciding with one of the Prophet's (PBUH) festivals, using the week's slogan "There is no god but Allah, Muhammad is the Messenger of Allah" and the gift of walnuts, symbolizing the Prophet's gift to children. The specific objectives of this model include:

1. Creating a foundation for the manifestation and strengthening of the child's innate faith in God.
2. Understanding the concept of the unseen and explaining its instances and the relationship of humans with these instances.
3. Creating a heartfelt connection of children with the Prophet (PBUH) and understanding the reason for his mission to strengthen faith in the Prophet (PBUH).

Table of Educational Space-Creation with the Theme of Faith

Execution Space	Method	Content	Pursued Goal
Science Workshop	experiment with sugar in water, oxygen, heat, light	Many organisms are not visible to the naked eye; what are the signs of each organism?	1 and 2
Classroom Space	poetry, painting, hadith	poetry and painting : about the loving relationship of the Prophet (PBUH) with children. Free painting : Me on the Day of Judgment, related hadith for each goal	1, 2, and 3
Free Class	pristine nature	spring season : a reminder of the Day of Judgment, discussion on divine unseen assistance. order, beauty, and harmony of the world : faith in God	1 and 2
Story Room	teacher's monologue	the Prophet (PBUH), the gift of walnuts to children, the Prophet (PBUH) and long and short prayers. Book : God is very knowledgeable.	3
Thinking Room	discussion on philosophy for children	theme : I came to know Allah through the breaking of determinations. principle of avoiding potential harm	1
Play Room	the games of tic-tac-toe and snakes and ladders, hide and seek	explanation of the reason for sending prophets. Explanation of the unseen matters	2 and 3
Morning Program	breakfast feast (2 days). singing and practicing the anthem and hadith in the class	barley bread, cheese, walnuts, milk	3
Break Time	virtual panel (first-person : the Prophet (PBUH))	the Prophet's (PBUH) requests from children	3

Media	film screening, mobile visual library	clips from the films "Muhammad: The Messenger of God" and "Muhammad: The Swallows and the Army of the Elephant" (divine unseen assistance), various activities of the Prophet (PBUH) in different dimensions	3
School Space	celebration of the Prophet's (PBUH) birth, the mission (Bi'tha), and faith	celebration preparation by children. symbolic celebration of the bond between me and the sky	1, 2, and 3
Excursion	hiking, mosque, the city shrine (of the offspring of an imam)	practical explanation of the reason for sending prophets. practical connection in the house of God and the house attributed to the Prophet's (PBUH) children	1 and 3
Group Activity	storytelling	weekly topics: divine unseen assistance. I came to know Allah through the breaking of determinations.	1 and 2
Home Activity	completing the list of transferring weekly concepts to the home	a list of unseen matters and divine assistance to the family	1, 2, and 3

Discussion and Conclusion: If we consider the foundation of the philosophy of education to be based on assumptions such as the inseparability of education, and on having a hierarchical view of the subject of education, and also believe in the principle of holistic consideration in the aspect of education, and under this principle, in the methodological aspect, to strengthen and enrich educational objectives, we utilize all involved elements and factors, and also in the content aspect, mobilize data towards achieving a unified purpose, and finally have a correct understanding of the timing of achieving objectives, we arrive at a native model that can be referred to as educational space-creation model. Undoubtedly, native educational models can have mechanisms that address the shortcomings of Western models in terms of their conflict with the internal philosophy of education. Although we are not independent of Western educational modeling in education, this does not mean we should ignore the depiction of native models based on our philosophical foundations of education.

According to this introduction, the advantages of this research plan can be enumerated as follows: a) Having a theoretical basis and presenting a model with a view to its intellectual and philosophical foundations; b) The comprehensiveness and applicability of the model in providing an operational pattern; c) Comprehensive utilization of educational elements and capacities towards achieving educational objectives; d) Meeting the higher-level objectives of the education system in the form of operational elements; e) Visualization and modeling of the depicted model in the form of scheduled work tables to facilitate the planning process for those in charge of education.

Finally, the practical findings of the research indicate that the major and minor objectives of religious, moral, and revolutionary education can be transformed into micro and multifaceted parameters within the framework of the model, and by utilizing all the capacities of the educational environment towards achieving educational goals, enrich both educational processes simultaneously. This model can serve as a pattern and model for all educational levels and subjects, as well as educational activities, although, due to the freedom of action in preschool levels and the existence of multiple educational capacities at these levels, this model is introduced in the present article for the preschool group. This requires determining goals, depicting the components of the educational space, and aligning and coordinating these two educational aspects. What still requires research and standardization is enriching the educational objectives in our model compared to other similar or Western models in practical and tangible educational spaces. Therefore, it is suggested that our model be compared with other educational models in the field and the experimental groups. This has been a limitation for the researchers of this model.

KEYWORDS: educational space-creation model, religious education, moral education, revolutionary education, new approach.

مدل فضا سازی تربیتی، رویکردی نوین در راستای تربیت دینی، اخلاقی و انقلابی

مهدیه کشانی*

اباذر کافی موسوی**

چکیده

هدف: هدف از این پژوهش، دستیابی به الگویی چندوجهی در مدل آموزشی مقاطع پیش دبستانی، جهت تعمیق فرایند تربیت دینی، اخلاقی و انقلابی می باشد. روش: برای جمع آوری داده ها از روش هفت مرحله ای تحلیلی کلایزی، استفاده گردید. ابتدا اهداف تربیتی بر اساس منابع بالادستی مشخص شد و سپس بر اساس مشابهت یا افتراق، در دسته های کلان قرار گرفت. سپس هر دسته بر اساس قرابت معنایی درون گروهی، مورد آنالیز قرار گرفته و با حذف موارد مشابه، دسته های نهایی مشخص شد. مجدداً دسته های استخراج شده مورد تحلیل قرار گرفت و صفات سه دسته کلی اهداف ایمانی، اخلاقی و انقلابی به دست آمد. در مرحله بعد، تمامی اجزا و عناصر مادی و انسانی متناسب با اهداف، لیست گردید و اهداف استخراج شده، در قالب لیست فضای آموزشی، طرح ریزی و پیاده سازی شد و الگوی فضا سازی تربیتی در قالب جدول کار هفتگی یا ماهانه، مدل سازی شد. یافته ها: نتایج پژوهش نشان می دهد که می توان اهداف کلان و جزئی تربیت دینی، اخلاقی و انقلابی را در قالب الگوی فضا سازی تربیتی، به صورت پارامترهای خرد و چندوجهی در آورد و با استفاده از همه ظرفیت های محیط آموزشی در راستای تحقق اهداف تربیتی به کار گرفت. مدل فضا سازی تربیتی نه تنها می تواند الگویی برای مقاطع پیش دبستانی باشد؛ بلکه مناسب تمام مقاطع تحصیلی است.

واژه های کلیدی: فضا سازی تربیتی، تربیت دینی، تربیت اخلاقی، تربیت انقلابی، رویکرد نوین.

۱. مقدمه و بیان مسئله

تربیت انسان‌های سالم و سازنده، یکی از اهداف و آرمان‌های مهم انقلاب اسلامی است (افچنگی و همکاران، ۱۴۰۱، ص ۱۴۸). با توجه به اینکه روز به روز پیوند فرهنگ‌های جهانی بیشتر می‌شود و گره‌های تمدنی درهم‌تنیده‌تر می‌گردد، رسیدن به این آرمان، ضرورت و نمود جدی‌تری پیدا می‌کند (محسنی، ۱۳۹۸، ص ۸۰). اگر می‌خواهیم نسبت انقلاب اسلامی با انقلاب امام عصر علیه السلام از هم گسسته نشود، باید در فکر تربیت انسان‌هایی باشیم که در عمل، سربازان بالقوه جبهه حق بوده و ویژگی اصلی آنها در سه بُعد ایمان، عبودیت و انقلابی‌گری، بروز و ظهور یافته باشد (رضوی، ۱۳۹۶). انتخاب سه دسته صفات مؤمن، متعبد و انقلابی بر اساس بیانات مقام معظم رهبری در توصیف صفات اصلی رهبر کبیر انقلاب است که ایشان در بیانات و سخنرانی‌های مختلف نیز این صفات را تشریح کرده و به‌عنوان الگوی تربیتی نسل آینده معرفی نموده‌اند. منظور از مؤمن، مؤمن به هدف، مؤمن به راهی که او را به هدف می‌رساند و مؤمن به مردم است. منظور از متعبد، متعبد در صفات فردی مانند اخلاق‌مداری و آرامش، عطوفت و مهربانی و نظم و دقت نظر داشتن در امور و همچنین ویژگی‌های عبادی مانند موعظه و اندرز، مغتنم شمردن فرصت‌ها و امید و ایمان به آینده می‌باشد. منظور از انقلابی هم صفات سیاسی امام علیه السلام می‌باشد که اشاره به مدیر و مدبر بودن امام، عدم سازش‌پذیری و تسلیم نشدن، شجاعت، دوران‌دیشی و قاطعیت ایشان می‌باشد (مرادی، ۱۴۰۰). توجه به این سه بُعد تربیتی باید از سنین پایین و دوران کودکی و نوجوانی شکل بگیرد و به‌مرور زمان تقویت شود. بر اساس این، مهدکودک‌ها و پیش‌دبستانی‌ها بستر بسیار مناسب و درعین حال متنوعی برای برنامه‌ریزی‌های تربیتی زیربنایی است و تربیت در این سنین، تربیتی پایدارتر و سودمندتر خواهد بود (یوسفی، ۱۳۹۵، ص ۱۶۱).

اهمیت عمده مدل‌سازی در تأثیر روانی آن نهفته است. انسان‌ها ظرفیت یادگیری پیشرفته‌ای را برای یادگیری مشاهده‌ای ایجاد کرده‌اند که به آنها امکان می‌دهد دانش و مهارت‌های خود را به‌سرعت از طریق اطلاعات منتقل شده توسط انواع مدل‌ها گسترش دهند. در واقع، تقریباً همه یادگیری‌های رفتاری، شناختی و عاطفی از تجربه مستقیم با مشاهده اقدامات افراد و پیامدهای آن برای آنها حاصل می‌شود (بندورا،^۱ ۱۹۸۶، ص ۳۷). بیشتر یادگیری‌ها خواسته یا ناخواسته از مدل‌های موجود در محیط پیرامون فرد اتفاق می‌افتد. با این حال، اطلاعات گسترده‌ای در مورد ارزش‌های انسانی، سبک‌های تفکر و الگوهای رفتاری از مدل‌سازی گسترده در محیط حاصل می‌شود. برخلاف یادگیری عملی که نیاز به تغییر اعمال هر فرد از طریق تجربیات مکرر آزمایشی و

1. Bandura

خطا دارد، در یادگیری مشاهده‌ای یک مدل واحد می‌تواند روش‌های جدید تفکر و رفتار را هم‌زمان به افراد بی‌شماری در مناطق مختلف منتقل کند. جنبه دیگری از مدل‌سازی وجود دارد که تأثیر روانی و اجتماعی آن را بزرگ می‌کند (آبزن و همکاران، ۱۴۰۱، ص ۹۶). در تحقیق حاضر، مدل‌یابی به معنای استخراج یافته‌های توصیفی در قالب جداول طراحی شده و دسته‌بندی آنها می‌باشد.

همین تأثیر شگرف مدل‌سازی بر عملکرد یادگیری و رفتاری انسان‌ها، ضرورت توجه به موضوع مدل‌سازی در مباحث تربیتی را روشن می‌سازد. هدف نویسندگان از طرح‌ریزی مدل فضاسازی تربیتی، دست‌یابی به الگویی جامع جهت طراحی اهداف تربیتی برای تمامی مکان‌ها و افراد و ظرفیت‌ها، در یک محیط تربیتی خاص مانند مدرسه یا هر موقعیت دیگر تربیتی می‌باشد. تفاوت این رویکرد با برنامه درسی در این است که برنامه درسی تنها برای بخشی از ساختار تربیتی و در جهت رسیدن به اهداف متعدد طرح‌ریزی می‌شود، اما در مدل فضاسازی تربیتی، برای تمامی اجزای مؤثر در تربیت و در راستای رسیدن به هدف واحد انتخابی، برنامه‌ریزی می‌شود. با توجه به این مقدمات، می‌توان مدل فضاسازی تربیتی را چنین تعریف نمود: «مدل فضاسازی تربیتی به معنی انتخاب رویکردی در تربیت است که در آن، همه عوامل و عناصر و بسترهای مؤثر در تربیت به صورت هم‌زمان در راستای تحقق هدف واحد تربیتی در محدوده زمانی تعریف شده، به کار گرفته شده و فعال می‌گردند».

به عبارتی دو وجه اصلی در طراحی مدل فوق مدنظر بوده است. اول اینکه بر اساس نظریه عالم‌دار نمودن انسان، عمیق‌تر نمودن تأثیرات تربیتی زمانی اتفاق می‌افتد که متربی در فضای تربیتی غنی با موضوع تربیت، قرار بگیرد. پس ایجاد فضای تربیتی نقشی مهم در این غنا بخشی ایفا می‌کند. از جهت دیگر طراحی فضاسازی تربیتی در قالب مدل و ایجاد محیط‌های اجرایی و روشی و محتوایی برای آن، سبب می‌شود این تأثیر عمیق‌تر و پایدارتر باشد. می‌توان نتیجه گرفت که مدل‌سازی و فضاسازی در طرح تحقیقی حاضر، دو عنصر کمک‌کننده به یکدیگر در راستای تربیت بهتر و مؤثرتر بوده که اثربخشی اهداف تربیتی را مضاعف می‌نماید.

مقاله حاضر پس از بیان صفات مدنظر برای تربیت انسان‌های مؤمن، متعبد و انقلابی، سعی دارد به این سؤال پاسخ دهد که فضاها و امکانات و بسترهای تعریف‌شده و تعریف‌نشده در مقطع پیش‌دبستان برای رسیدن به اهداف تربیتی چه می‌باشد؟ به همین منظور، نحوه طرح‌ریزی اهداف بالادستی در قالب تمامی امکانات و فضاها و بسترهای آموزشی و بر اساس اصول حاکم بر تربیت هفت‌ساله اول را در مدل فضاسازی تربیتی ارائه نموده است و برای تسهیل و تسریع در انتقال محتوا

به مخاطب، جداولی را متناسب با برخی موضوعات طراحی و ارائه شده است. جداول طراحی شده در مقاله حاضر، جهت آشناسازی مخاطب و خواننده با الگو و مدل کلی فضاسازی تربیتی بوده و شرح مبسوط مثال‌ها در هر بخش از حوصله این نوشتار خارج است و مربی می‌تواند متناسب با شرایط و نیازهای متفاوت، روش و محتوای مناسب و خلاقانه‌ای را جهت هدفی که انتخاب نموده است طراحی نماید.

پیشینه پژوهش نشان می‌دهد اکثر مدل‌های آموزشی و تربیتی به کار برده شده در ایران بر اساس مدل‌های آموزشی جهانی است و بیشتر در بستر محیط بومی، تحلیل و اجرا شده است و در حقیقت، معایب ساختاری آنها با توجه به فرهنگ ایرانی اسلامی مورد تعدیل و بازسازی قرار گرفته‌اند. کشانی و همکاران (۱۳۹۷) در ارائه مدل فلسفه برای کودکان که در قالب مدل تذکار تفکر ارائه شده است، در هشت موضوع اهداف، گونه‌شناسی تفکر و صفت‌های مرتبط، نام کلاس، وضع قوانین، ساختار کلاس، ارائه محتوای فکری، موضوع تفکر، نقش و ابزارهای اجرایی مربی فبک بومی به نقد و بررسی (فبک) پرداخته و پس از آن، الگوی بومی (فبک) را ارائه داده‌اند. همچنین عابدی و همکاران (۱۳۹۸)، در مقاله‌ای به شناسایی مؤلفه‌های فلسفه برای کودکان در آموزه‌های امام علی (علیه السلام) پرداختند و سه محور مهارتی، نگرشی و شناختی و زیرمجموعه‌های آن را معرفی کرده‌اند.

تحقیقاتی نیز در راستای تربیت دینی و اخلاقی ارائه و مدل‌سازی شده‌اند. افضل‌ی و همکاران (۱۴۰۱) با تبیین رویکرد آموزش درباره دین با تأکید بر مدل تربیت دینی ملاصدرا، گزاره‌های انسان‌گرایی افراطی، کثرت‌گرایی دینی و بی‌معنایی و اثبات‌ناپذیری گزاره‌های دینی را مورد بررسی قرار داده و مبنای «آموزش درباره دین» را مخدوش دانسته‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که این الگو نمی‌تواند الگوی مناسبی برای رفع نیاز بشریت به معنویت باشد. عقیلی و همکاران (۱۳۹۷) در تبیین الگوی برنامه درسی تربیت اخلاقی در دوره ابتدایی، به ۹ مقوله کلی و ۲۵ اصل دست یافتند که از باب نمونه در مقوله رویکرد، اصولی مانند شایستگی محوری و فراگیری، در مقوله اهداف و مقاصد، اصولی مانند جامعیت اهداف، پرهیز از غایت‌زدگی و کثرت‌گرایی در گزینش ارزش‌های اخلاقی را مورد اشاره قرار داده‌اند. رحیمی طالخونچه و همکاران (۱۴۰۲) نیز با هدف بازآفرینی مدل تربیت رسانه‌ای مبتنی بر آموزه‌های تربیتی قرآن کریم، بازتعریفی کاربردی در حوزه تربیت رسانه استخراج کرده‌اند. فاطمه وجدانی (۱۳۹۶) نیز در بررسی انتقادی مدل تربیت اخلاقی تلفیقی مبتنی بر ایده «خبرگی اخلاقی»، اصول برنامه تربیت اخلاقی تلفیقی و نیز برنامه گام‌به‌گام آن در مدرسه را به تفصیل مطرح کرده و سپس مورد نقد قرار داده‌اند.

بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد مدلی بومی و کلی در زمینه تربیت و بر اساس فلسفه تربیت اسلامی در کشور ارائه نشده است و اغلب مدل‌ها با اقتباس از الگوهای غربی بومی‌سازی شده است و ضعف در ارائه مدل‌یابی کلی و بومی برای تربیت دینی و اخلاقی و انقلابی مشهود است. از این رو، مقاله حاضر سعی دارد با رویکردی جدید و همه‌جانبه، الگویی نو در راستای تربیت در مقاطع پیش‌دبستان به‌طور خاص و آموزش و تربیت به‌طور عام ارائه نماید. در فضاسازی تربیتی، همه اجزا و عناصر و مکان‌های پیش‌فرض تربیتی در راستای تحقق هدف واحد، مورد طرح‌ریزی و هدف‌گذاری قرار می‌گیرند تا نتیجه تربیتی به‌صورت عمیق‌تری در مخاطب، نهادینه گردد.

۲. روش پژوهش

با توجه به لزوم توجه به هدف غایی تربیت دختران و پسران با نگاه به آینده و نیز ضرورت توجه به هدف‌گذاری و پیام‌سنجی فرایند تربیتی در سنین پایین، مدل فضاسازی تربیتی در نظر دارد مراحل را در راستای تحقق این اهداف برای گروه سنی ۳ تا ۷ سال ارائه نماید. بدین منظور، تجزیه و تحلیل اطلاعات با استفاده از مدل کلایزی^۱ (۱۹۷۸) در چند مرحله انجام شد: ۱. متن مربوطه چند بار خوانده شد تا محقق با آن مأنوس شود و بتواند آن را بهتر درک کند؛ ۲. زیر جملات مهم که به نحوی با موضوع ارتباط دارند خط کشیده شد؛ ۳. هر جمله مهم در قالب یک مفهوم توصیف‌گر خلاصه شد؛ ۴. مفاهیم به دست آمده از مراحل اول تا سوم که با هم قرابت داشته و بتوانند در یک دسته قرار گیرند، تحت عنوان یک مقوله مشترک قرار گرفت؛ ۵. مقوله‌ها بررسی شدند تا بر اساس شباهت‌ها و موارد اشتراک، در دسته‌های بزرگ‌تری قرار بگیرند که بر اساس آن بتوان توصیفی از اهداف تربیتی ارائه داد؛ ۶. با مراجعه مجدد به متون مورد مطالعه و مقایسه توصیف فوق با این متون، نتایج اعتباریابی شدند؛ ۷. نتایج به دست آمده از مرحله قبل در یافته‌ها اعمال گردید.

به عبارت مبسوط‌تر، در گام اول، صفات انسان‌های تربیت شده و سازنده با توجه به متن قرآن، کتب روایی و بیانات مقام معظم رهبری استخراج گردید. پس از خوانش اولیه صفات و حذف موارد تکراری، صفات استخراج شده بر اساس ملاک‌های مد نظر در سه دسته قرار گرفت. الف) صفات ایمانی و اعتقادی در بخش ویژگی‌های انسان مؤمن؛ ب) صفات اخلاقی و عبادی در بخش ویژگی‌های انسان متعبد و ج) صفات اجتماعی، تعاملی و آرمانی در بخش ویژگی‌های انسان انقلابی. گرچه تفکیک صفات به این شکل و با مرزبندی دقیق، دشوار است؛ اما جهت‌گیری کلی

1. Colaizzi

به این صورت است که صفات از جنبه درونی و اعتقادی به سمت بیرونی و ظاهری، مرتب شده‌اند. در این بین، برخی صفات که به لحاظ مفهومی و محتوایی، غرابت معنایی و همپوشانی داشته‌اند در یک دسته قرار گرفته‌اند. استخراج پنج موضوع کلی برای هر یک از صفات مؤمن، متعبد و انقلابی، ماحصل این مرحله بوده است. در گام دوم بر اساس این موضوعات، اهداف کلی تربیتی هر بخش استخراج شده که در مجموع، شامل ۲۴ هدف کلی می‌باشد. در گام سوم، اهداف جزئی، رفتاری و اصول تربیتی بر مبنای اهداف کلی فوق، استخراج شد که حدود ۵۲ هدف جزئی را شامل می‌شود. برای تبیین موضوعات به صورت موارد جزئی، مجدداً با رجوع به متن قرآن و احادیث، این موضوعات، مورد تفسیر قرار گرفت و مشخصه‌ها و مؤلفه‌های هر بخش با توجه به کلام خداوند و تفسیر اهل بیت (علیهم‌السلام) از آن صفات در قالب زیرمجموعه، تفکیک شد. در گام چهارم و نهای، روش‌های تربیتی مناسب برای نهادینه کردن این موضوعات که مناسب سنین پیش از دبستان باشد با رویکرد استنباطی و تحلیلی نویسندگان طرح، نگارش شد. البته جهت‌گیری استنباطی این بخش هم با عنایت به اصول کلی تربیت دینی می‌باشد. در نهایت، محتوای آموزشی متناسب با اهداف و روش‌های مطرح‌شده، در ضمن طرح، پیشنهاد شده است.

۳. یافته‌های پژوهش

۳-۱. مبنا و گستره مدل فضاسازی تربیتی

مدل فضاسازی تربیتی بر مبنای فلسفه تربیتی تعریف انسان در عالم دینی و عالم دار بودن او ارائه شده است. تعریف عالم انسان دینی مفهومی نو در ادبیات تربیت دینی و اخلاقی محسوب می‌شود. عالم انسان دینی به گونه‌ای است که فهم کامل آن، تنها زمانی صورت می‌گیرد که فرد در آن عالم قرار گیرد و آن را تجربه کند؛ اما توصیف برخی از مؤلفه‌های عالم دینی، ما را به تصور آن، نزدیک می‌کند (کشانی و علوی، ۱۳۹۴، ص ۴۶).

توضیح آنکه هر یک از انسان‌ها عالمی دارند که جهت کلی اعمال و رفتار و گفتارشان بر اساس همان عالم شکل می‌گیرد. در عالم انسان دینی، همه اعمال و ارکان از نفس کشیدن گرفته تا انجام اعمال عبادی، نظر به جنبه وحدت عالم و حق مطلق دارد و همواره خداوند در عالم چنین افرادی حاضر است. عالم انسان دینی، یک کل به هم پیوسته است که همه اجزای آن، زنجیروار به هم متصل بوده و همه در جهت اتصال به حق می‌باشند. پس اگر در این عالم، عملی با نظر به حق صورت نگیرد، یک حلقه این عالم گسسته شده و هرچه بر این حلقه‌های مفقوده افزوده شود، کثرات در عالم انسان‌ها نفوذ می‌کند تا جایی که دیگر رنگی از وحدت در عالم انسان‌ها دیده نمی‌شود (طاهرزاده، ۱۳۸۸، ص ۱۷). ملاصدرا

در بیان این مطلب، سنگی که طلا شده است را با سنگی که روی آن را طلا گرفته‌اند مقایسه کرده تا روشن شود در سیر مقامات باطنی، وجود انسان شدیدتر می‌شود تا بتواند به عالم معنویت نزدیک گردد (صدرالدین شیرازی، ۱۹۸۱، ج ۸، ص ۵۸). دو بخش در نظریه «عالم‌داری انسان» به مدل فضاسازی تربیتی کمک می‌کند. بخش اول، وحدت حول محور حقیقت واحد و دوم، عمیق شدن تربیت از ابعاد ظاهری به اعماق باطنی با حضور در عالم دینی.

از طرف دیگر، اسلام در عین نظر به همه ابعاد انسان، بیش از همه به بُعد اصیل و حقیقت اصلی انسان که همان بُعد معنوی اوست نظر دارد و بقیه ابعاد را وسیله و ابزاری برای پرورش و تعالی آن بُعد می‌داند (طاهرزاده، ۱۳۹۲، ص ۴۱). بر همین اساس، سند تحول بنیادین بر تربیت تمام‌ساحتی تأکید دارد و لازم است ساحات شش‌گانه تربیتی اعتقادی-عبادی-اخلاقی، اقتصادی-حرفه‌ای، علمی-فناوری، اجتماعی-سیاسی، زیستی-بدنی، زیبایی شناختی-هنری، مدنظر نظام تعلیم و تربیت می‌باشد. البته اولویت با حاکم بودن بعد اعتقادی و عبادی بر دیگر ابعاد است (حسنی و صادق زاده قمصری، ۱۴۰۰، ص ۱۱۵). می‌توان گفت مدل فضاسازی تربیتی بر اساس همین رویکرد، طرح‌ریزی شده است؛ یعنی نگاه به ابعاد مختلف تربیت انسان در وحدت پیرامون حقیقت واحد. به بیان ساده‌تر و بر مبنای نظریه «عالم‌داری» و «تربیت تمام‌ساحتی»، زمانی اهداف تربیتی به صورت عمیق بر مخاطب اثر می‌گذارد که همه مؤلفه‌های محیط تربیتی در راستای درونی‌سازی هدفی واحد، غنی شده و مورد برنامه‌ریزی قرار گیرد. به عبارتی، در مدل فضاسازی تربیتی، در محدوده زمانی خاص که بسته به نوع هدف انتخابی، متفاوت خواهد بود، همه عوامل و بسترهای محیطی و مؤثر که می‌تواند صفت یا صفات خاص تربیتی را تقویت و تعمیق نماید، فعال شده تا به درونی‌تر شدن جریان تربیت کمک نماید.

با توجه به تعریف فوق، در این مدل از محیطی غنی شده در راستای تحقق هدف واحد استفاده می‌شود. این رویکرد در مقابل رویکردهای تک‌رگرا در تربیت قرار دارد. الگوهایی که در نظام آموزش و پرورش رسمی هم رواج داشته و محتوای دروس تربیتی را تحت‌الشعاع قرار داده است. رویکردهایی که سبب می‌شود به تعداد واحدهای درسی کلاسی، هدف تربیتی تعریف شود و این موضوع سبب می‌گردد اهداف تربیتی متعدد در محدوده زمانی کم و تنها در بعدی ظاهری به مخاطب ارائه شود. همچنین در الگوهای تک‌رگرا، محتوای تربیتی دروس مختلف با یکدیگر هم‌راستا نبوده و حول محور خاص نمی‌باشد. به همین جهت، مخاطب چنین جریان‌هایی، تنها در سطح دانشی با محتوای تربیتی مرتبط شده و اهداف تربیتی در آنها درونی نمی‌گردد.

۲-۳. مؤلفه‌های مدل فضاسازی تربیتی

۱-۲-۳. محیط و فضا

فضای حاکم و به عبارتی جو تربیتی، عاملی تربیت‌کننده و تأثیرگذار بر تربیت دارد (تراشیون، ۱۴۰۰، ص ۳۴)؛ از این رو در مدل حاضر که با توجه به مبنای فلسفی «عالم‌دار بودن انسان»، طرح‌ریزی شده است، مبنای روشی خاصی مورد استنباط قرار می‌گیرد که اصطلاحاً می‌توان از آن با عنوان «فضاسازی» نام برد. در مدل فضاسازی تربیتی، از تمامی بسترها و فضاهایی که می‌توان از آنها در جهت تحقق روح حاکم بر تربیت و اتمسفر تربیتی استفاده نمود، بهره برده شده است. در این مدل، حتی اردوی کلاسی، هدیه‌های به کودکان، ساعات تفریح و صبحگاه و شعار هفته نیز، جهت دستیابی به هدف تربیتی واحد، مورد استفاده قرار گرفته و هیچ‌یک از محیط‌ها و بسترها و عوامل تربیتی مغفول نمانده است.

برنامه‌ریزی برای فضاسازی در تربیت مدرسه‌ای اتفاقی نیست و باید بر اساس اهداف، الگوها، محتوا و روش‌های خاصی انجام می‌شود و اگر در جریان تربیت به دنبال انسان عالم‌دار هستیم، باید همه این ابعاد را مورد برنامه‌ریزی قرار دهیم. در مدل فضاسازی تربیتی، این رویکرد از طریق توجه به بسترهای لازم محیطی در مدرسه و بازتعریف آن به صورت اختصاصی و برنامه‌ریزی جهت محتوا و روش‌شناسی هر بخش، مورد عنایت قرار گرفته است. بسترهایی مانند کارگاه علوم، اتاق تفکر، اتاق رسانه، کلاس آزاد، فعالیت‌های گروهی و موارد دیگر که در جداول اشاره شده است.

به عبارت واضح‌تر، در طراحی جدول‌ها مراحل زیر توسط محققان طی شده است: ابتدا یکی از هدف‌های تربیتی که در قالب مصادیق صفات انسان مؤمن، متعبد و انقلابی دسته‌بندی شده‌اند، انتخاب شده است. در مرحله بعد این صفت، در قالب هدف کلی تربیتی تعریف گردیده و اهداف جزئی آن استخراج گردیده است. بر اساس الگوی اهداف جزئی، زمان‌بندی خاصی به منظور دستیابی به اهداف فوق، پیش‌بینی می‌گردد. سپس تمامی عناصر و بسترهایی که در محیط آموزشی در راستای رسیدن به اهداف تربیتی می‌توانند کمک‌کننده باشند، انتخاب شده و در جدول مدل‌یابی، جایگذاری شده‌اند. در مرحله بعد محتوا و روشی که در هر بخش و فضای تعریف شده می‌تواند در راستای رسیدن به اهداف کمک کند، به شیوه خلاقانه مثال زده شده‌اند. در نهایت و در ستون چهارم جدول، مشخص شده که محتوا و روش ارائه داده شده می‌تواند کدام اهداف جزئی را پوشش دهد. با توجه به فراوانی اهداف پوشش داده شده در ستون چهارم هر جدول، محققان از این نکته که اهداف تعریف شده به صورت چندجانبه و عمیق و پرتکرار دنبال شده‌اند، اطمینان حاصل می‌کنند.

۳-۲-۲. مربی (مجری)

معلم به عنوان عنصر اصلی در جهت‌دهی جریان تربیت مدرسه‌ای می‌باشد (کریمی، ۱۳۹۷، ص ۴۳) و برنامه‌ریزی برای هر نوع حرکت تربیتی، بدون در نظر گرفتن صلاحیت‌های پایه معلمان، امری بیهوده و شکست‌پذیر می‌نماید (اوستاد ناروئی و همکاران، ۱۴۰۲، ص ۲۸). در مدل فضاسازی تربیتی، برنامه‌ریزان باید متوجه این موضوع باشند که پیگیری هر هدف تربیتی در مدرسه، نیازمند سنجش صلاحیت‌های علمی و اخلاقی پایه در معلمان است. گاهی این نیازمندی از سطح صلاحیت‌های پایه، فراتر رفته و جریان تربیت معلم را نیازمند آموزش‌های ضمن خدمت می‌نماید.

۳-۲-۳. موضوعات (صفات)

همان‌طور که قبلاً اشاره شد، در بیانات مقام معظم رهبری و در توصیف صفات رهبر کبیر انقلاب، امام خمینی علیه السلام به عنوان انسان کامل، و بر اساس هدف‌گذاری تربیتی چنین انسانی، صفات کلی مرتبط با انسان مؤمن، متعبد و انقلابی، دسته‌بندی شده و سپس مصادیق رفتاری این صفات به صورت روشمند و عملیاتی استخراج شده‌اند. ابتدا نگاهی اجمالی به این صفات خواهیم داشت و سپس مدل تربیتی بر اساس جداول مربوط به برخی از این صفات را جهت معرفی الگو، مدل‌سازی و ارائه نموده‌ایم.

الف: مصادیق صفات مؤمن:

۱. ایمان (به خدا، رسولان، غیب)؛

۲. عقیده: (عقاید حقه، خلوص در نیت)؛

۳. عقلانیت (تفکر، عبرت‌گیری، عاقبت‌اندیشی)؛

۴. توکل؛

۵. خوف و رجا.

ب: صفات متعبد

۱. عمل به احکام (نماز، روزه، زکات، قرآن، صدقه و انفاق، حجاب)؛

۲. حصول صفات نیک:

۱-۲. امانت‌داری: (قول، عهد، پیمان، راز)؛

۲-۲. خیرخواهی: (خیرخواهی برای دیگران، اشتیاق به انجام امور خیر)؛

۳-۲. علم‌آموزی: (هدف از علم‌آموزی، صفات علم‌آموز، کتاب‌خوانی)؛

۴-۲. صبر (بلايا، در راه دین، اعمال عبادی)؛

۵-۲. جسم (تمیزی، نظافت)؛

- ۲-۶. اخلاق (خوش‌رویی، سلام، شادی)؛
 - ۲-۷. شکرگزاری؛
 - ۲-۸. صداقت؛
 - ۲-۹. غنیمت‌شمیری (عمر، پرهیز از بیکاری، دوری از لغو رفتاری و گفتاری، سکوت)؛
 ۳. پرهیز از صفات بد: (غضب، غیبت، تهمت، شهوت حرام)؛
 ۴. رزق: (تلاش، قناعت، حرص، خوراک)؛
 ۵. تعمیر مساجد و بناهای مذهبی.
- ج: صفات انقلابی: سرفصل‌های این بخش، بر اساس بیانات رهبر انقلاب در تبیین صفات انسان انقلابی می‌باشد. سپس صفات فرد انقلابی بر اساس لسان احادیث و تعاریف دینی به صورت جزئی‌تر در ذیل هر سرفصل آمده است.
۱. پایبند به مبانی و ارزش‌های انقلاب (فرهنگ انتظار، ولایت‌مداری، مطیع حق)؛
 ۲. هدف‌گیری آرمان‌های انقلاب و همت بلند برای رسیدن به آن (کار دسته‌جمعی، اراده قوی، امر به معروف و نهی از منکر، ورزش، پرهیز از ناامیدی و تسلیم)؛
 ۳. پایبندی به استقلال کشور: (استقلال سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، اتحاد، مؤمن دوست مؤمن و دوستدار او)؛
 ۴. عدم تبعیت از دشمن و جهاد کبیره: (دشمن‌شناسی، صلابت، شجاعت، ظلم‌ستیزی)؛
 ۵. تقوای دینی و سیاسی: (الگو بودن، زمان‌شناسی (زیرکی و هوشیاری)، عدم ظلم حتی به دشمن).

۴. نمونه‌های مدل فضاسازی تربیتی

به سبب پرهیز از اطاله کلام و تنها به جهت آشنایی مربی با الگوی فضاسازی تربیتی، از هر گروه اهداف، چند نمونه جدول ارائه شده است. این جداول صرفاً از جهت آشنایی با فرایند طرح‌ریزی اهداف و صفات در قالب عملیاتی می‌باشد و مربی می‌تواند بر اساس همین الگو، خود جداول کلاسی را طراحی و تکمیل نماید.

۴-۱. مدل فضاسازی تربیتی با موضوع ایمان

مدل فضاسازی تربیتی با موضوع ایمان با لحاظ موارد: خدا، غیب (ملائک، قیامت)، پیامبر اکرم ﷺ و با هدف کلی ایجاد بستر مناسب جهت بروز صفت فطری ایمانی کودک و تقویت آن، قابل اجرا می‌باشد. مدت زمان مورد نیاز اجرا، یک هفته است و پیشنهاد می‌شود طرح جدول ایمان

در هفته مصادف با یکی از اعیاد پیامبر ﷺ برگزار شود و از شعار هفته «لااله الاالله، محمد رسول الله» و هدیه گردو که نماد هدیه پیامبر به کودکان است بهره برده شود.

اهداف جزئی:

۱. بسترسازی برای بروز صفت فطری ایمان کودک به خداوند و تقویت آن.
۲. مفهوم شناسی واژه غیب و تبیین مصادیق آن و رابطه انسان با مصادیق مذکور.
۳. ایجاد انس قلبی کودکان با پیامبر ﷺ و فهم چرایی رسالت ایشان جهت تقویت ایمان به پیامبر ﷺ.

جدول ۱: مدل فضا سازی تربیتی با موضوع ایمان

هدف دنبال شده	محتوا	روش	فضای اجرایی
۱ و ۲	خیلی از موجودات با چشم قابل رؤیت نیست، نشانه‌های هر موجود چیست؟	آزمایش قند در آب، اکسیژن، حرارت، نور	کارگاه علوم
۱ و ۲ و ۳	شعر و نقاشی: در مورد رابطه حبیب پیامبر ﷺ با کودکان نقاشی آزاد: من در قیامت، حدیث مرتبط با هر هدف	شعر، نقاشی، حدیث	فضای کلاس
۱ و ۲	فصل بهار: تذکر قیامت، طرح بحث امداد غیبی نظم و زیبایی و هماهنگی جهان: ایمان به خدا	طبیعت بکر	کلاس آزاد
۳	پیامبر ﷺ و هدیه گردو به کودکان، پیامبر ﷺ و نماز طولانی و نماز کوتاه کتاب: خداوند بسیار داناست	تک‌گویی معلم	اتاق داستان
۱	مضمون عرفت الله به فسق العظامم قانده دفع ضرر احتمالی	طرح بحث فبک	اتاق فکر
۲ و ۳	تبیین بحث چرایی ارسال رسل تبیین بحث امور غیبی	دوز و مار و پله قایم‌موشک	اتاق بازی
۳	نان جو و پنیر و گردو، شیر	ضیافت صبحانه (۲ روز) همخوانی و تمرین سرود و حدیث کلاسی	برنامه صبحگاه
۳	خواسته‌های پیامبر ﷺ از کودکان	پانل مجازی (اول شخص: پیامبر ﷺ)	زنگ تفریح
۳	تکه‌های فیلم محمد رسول الله و محمد: پرستوها و سپاه ابرهه (امداد غیبی)، فعالیت‌های مختلف پیامبر ﷺ در ابعاد مختلف	پخش فیلم کتابخانه تصویری سیار	رسانه
۱ و ۲ و ۳	تدارک جشن توسط کودکان جشن نمادین پیوند من و آسمان	جشن میلاد پیامبر ﷺ، جشن بعثت، جشن ایمان	فضای مدرسه
۱ و ۳	تبیین عملی چرایی ارسال رسل ارتباط عملی در خانه خدا و خانه منصوب به فرزندان پیامبر ﷺ	کوهنوردی مسجد، امامزاده شهر	اردو
۱ و ۲	موضوعات هفته: امدادهای غیبی، عرفت الله به فسق العظامم	خاطره‌گویی	فعالیت گروهی
۱ و ۲ و ۳	لیستی از امور غیرقابل رؤیت و امداد غیبی به خانواده	تکمیل لیست - انتقال مفاهیم هفته به خانه	فعالیت منزل

۴-۲. مدل فضا سازی تربیتی با موضوع عقلانیت

مدل فضا سازی تربیتی با موضوع عقلانیت با لحاظ موارد: شیوه های تفکر، نتیجه گیری، آینده نگری، استدلال آوردن و با هدف کلی ایجاد بستر عقلانیت، تفکر و عبرت گیری کودک از امور زندگی، قابل اجرا می باشد. پیشنهاد می شود طرح جدول عقلانیت با نام (هفته فیلسوفان کوچک) و با شعار (اول فکر، بعد عمل) اجرا شود و هدیه اسباب بازی های فکری مناسب کودکان بهره برده شود.

اهداف جزئی:

۱. کودک به لزوم تفکر و شیوه های آن در زندگی آگاهی یابد؛
۲. کودک بتواند از حوادث و وقایع زندگی، نتیجه گیری لازم را دریافت نماید؛
۳. کودک با بخش چهارم روش حل مسئله، تمرین عملی آینده نگری نماید؛
۴. کودک بتواند برای اعمال و افکار خود استدلال بیاورد.

جدول ۲: مدل فضا سازی تربیتی با موضوع عقلانیت

هدف دنبال شده	محتوا	روش	فضای اجرایی
۴ و ۱	انجام آزمایش های ساده که تفکر و نتیجه گیری را در کودک تقویت کند.	اجسام در آب، کبریت	کارگاه علوم
۱	نقاشی آزاد: نقاشی با منحنی و خطوط و نقطه	شعر، نقاشی، حدیث	فضای کلاس
۲	درخواست نتایجی که کودکان از موقعیت خاص دارند.	صندلی تفکر	کلاس آزاد
۳ و ۲ و ۱	تفکر در مورد نوع داستان و استدلال در مورد اعمال شخصیت های داستان و نتیجه از داستان عبرت گیری و نتیجه گیری	داستان گویی کودک با موضوعات خاص داستان های زندگی کودکانه	اتاق داستان
۴ و ۳ و ۲ و ۱	کاربردهای غیرمعمول صندوق مشکلات طرح بحث: با فکر، بدون فکر	تمرین عملی شیوه های تفکر: بارش فکری حل مسئله فیک	اتاق فکر
۱	تمرین عملی تفکر در بازی های فکری	شطرنج، اسم و فامیل	اتاق بازی
۱	صبحانه من از چی و چه شکلی درست میشه؟	نرمش و آمادگی فکر	برنامه صبحگاه
۳ و ۱	طرح چیستان	پازل مجازی (اول شخص: پرفسور بالتازال، ایکیوسان).	زنگ تفریح
۴ و ۳ و ۲ و ۱	پت و مت: بیان راه های جایگزین ایکیوسان: الگوسازی کودک متفکر	پخش کارتون	رسانه
۲ و ۱	تبیین موارد مرتبط با تفکر: سکوت، پرخوری تبیین موارد تفکر: خدا، خلقت، علم - خوبی ها، لذت، گناه	نمایشگاه تصویری تفکر	فضای مدرسه
۲ و ۱	تفکر در شگفتی های خلقت	رصدخانه نجوم، موزه مارها	اردو

هدف دنبال شده	محتوا	روش	فضای اجرایی
۱ و ۲ و ۳ و ۴	سهیم شدن در عقلانیت دیگران از طریق روش مشورت	مشورت گروهی	فعالیت گروهی
۱ و ۲ و ۳ و ۴	همکاری با والدین در حل مشکلات و مسائل زندگی و بیان راهکارهای پیشنهادی کودک، در کلاس	تصمیم‌گیری، حل مشکل	فعالیت منزل
۱ و ۲ و ۳ و ۴		مسابقه، آزمون بهترین راه‌حل در حل مشکل	روش ارزشیابی

۴-۳. مدل فضاسازی تربیتی با موضوع صفات اجتماعی

مدل فضاسازی تربیتی با موضوع صفات اجتماعی با لحاظ موارد: خیرخواهی و کمک مالی و با هدف کلی فراهم شدن بستر مناسب جهت بروز صفات خیرخواهی و کمک‌رسانی به دیگران، قابل اجرا می‌باشد. پیشنهاد می‌شود این طرح، هم‌زمان با هفته نیکوکاری (جشن عاطفه‌ها) و با نام (هفته نیکوکاری) و با شعار (دوستی) اجرا شود و از هدیه انگشتر و صندوق کمک، بهره برده شود.

اهداف جزئی:

۱. کودک مفهوم خیرخواهی را بداند و علاقه‌مند به انجام امور خیر شود؛
۲. کودک موضوع خیرخواهی در بعد مالی را به‌طور ویژه تمرین نماید.

جدول ۴: مدل فضاسازی تربیتی با موضوع صفات اجتماعی

هدف دنبال شده	محتوا	روش	فضای اجرایی
۱	فهم راه‌های مختلف کمک به موجودات زنده	کار با حیوانات کار با گیاهان	کارگاه علوم
۱ و ۲	حدیث: آنچه را برای خود می‌پسندی برای دیگران هم بپسند	نقاشی، شعر، حدیث	فضای کلاس
۱ و ۲	تمرین عملی خیرخواهی و کمک به‌طور کلاسی	ساخت قلک دوستی	کلاس آزاد
۱ و ۲	تکمیل داستان توسط کودکان جهت فهم راه‌های کمک داستان هدیه انگشتر در نماز: فهم خیرخواهی نمادی	داستان نیمه‌کاره تک‌گویی معلم	اتاق داستان
۱ و ۲	علت صمیمیت شخصیت‌های اول فیلم بچه‌های آسمان تمرین نظری خیرخواهی از نگاه دیگران	نقد فیلم عینک دیگری	اتاق فکر
۱	تمرین دوستی و خیرخواهی در بازی	صندلی بازی	اتاق بازی
۱ و ۲	تقسیم صبحانه خود با دیگران	سفره ضیافت	برنامه صبحگاه
۱ و ۲	اول شخص: مهربان (واسطه کمک کودکان)	پانل مجازی	زنگ تفریح
۱ و ۲	بچه‌های آسمان (خیرخواهی حتی با کمترین امکانات) امام علی <small>علیه السلام</small> و ایتمام	پخش فیلم کارتون	رسانه
۱ و ۲	انجام برخی امور خیر در قالب انجمن خیرین در مدرسه	انجمن خیرین	فضای مدرسه
۱ و ۲	اهدای صندوق کمک کودکان به خانه ایتمام	رفتن به یتیم‌خانه	اردو

هدف دنبال شده	محتوا	روش	فضای اجرایی
	آشنایی با شیوه کار انجمن های خیریه	انجمن خیریه شهر	
۲ و ۱	تقسیم بندی اعضای کلاس و اعطای هر امر خیر به گروه ها	گروهک های مهر	فعالیت گروهی
۲ و ۱	امتیازدهی والدین به فعالیت های خیر کودک توجه به نیازهای فامیل	لیست ستاره ها	فعالیت منزل
۲ و ۱	سنجش: کودک بتواند ده راه کمک به دیگران را نام ببرد و دو نمونه از کارهای خیر را عملی انجام دهد.		ارزشیابی

۴-۴. مدل فضا سازی تربیتی با موضوع دانش

مدل فضا سازی تربیتی با موضوع دانش با لحاظ موارد: علم آموزی و کتاب خوانی و با هدف کلی تقویت علاقه کودک به علم اندوزی و کتاب خوانی، قابل اجرا می باشد. پیشنهاد می شود این طرح، هم زمان با روز دانش آموز و با نام (دوست مهربان) و با شعار (زگهواره تا گور دانش بجوی) اجرا شود و از هدیه کتاب، بهره برده شود.

اهداف جزئی:

۱. فهم جایگاه علم آموزی در زندگی و ایجاد علاقه نسبت به این امر؛
۲. قبول کتاب به عنوان بهترین دوست و علاقه به موضوع کتاب خوانی.

جدول ۴: مدل فضا سازی تربیتی با موضوع دانش

هدف دنبال شده	محتوا	روش	فضای اجرایی
۱	انجام آزمایش های ساده علمی که در زندگی شخصی کاربرد دارد.	کار با آهنربا کار با آب	کارگاه علوم
۲ و ۱	نقاشی آزاد: من دانشمند	شعر، نقاشی، حدیث	فضای کلاس
۲ و ۱	اهدای کتاب توسط کودکان هر هفته یک نفر متصدی امانت کتاب.	ساخت کتابخانه کلاسی.	کلاس آزاد
۲ و ۱	ترویج فرهنگ کتاب خوانی انتخاب بین علم و عبادت توسط پیامبر ﷺ	ساخت کتاب داستان تصویری تک گویی معلم	اتاق داستان
۲ و ۱	طرح مباحث علمی در قالب جدول طرح بحث چین، طرح بحث فواید علم	حل جدول طرح بحث	اتاق فکر
۱	انجام بازی های علمی	دسته بندی اسباب بازی حل جدول سودوکوی تصویری	اتاق بازی
۲ و ۱	هر روز معرفی یک کتاب توسط کودکان	معرفی کتاب	برنامه صبحگاه
۲	اول شخص: کتاب (تنهایی من)	پانل مجازی	زنگ تفریح
۲ و ۱	ساخت کتابخانه سیار توسط کودکان مراحل تبدیل چوب به کتاب	کتابخانه سیار پخش فیلم	رسانه
۱	نمایشگاه نمادی زگهواره تا گور دانش بجوی	نمایشگاه	فضای مدرسه
۲	تمرین خرید کتاب	رفتن به کتابفروشی	اردو

هدف دنبال شده	محتوا	روش	فضای اجرایی
	مطالعه کتاب	رفتن به کتابخانه شهر	
۲	همکاری در ساخت کتابخانه مدرسه و اهدای کتاب	ساخت کتابخانه مدرسه	فعالیت گروهی
۲ و ۱	توجه خانواده	کتابخوانی خانوادگی	فعالیت منزل
۲ و ۱		سنجش: کودک بتواند دو نکته مفید که از کتابخوانی به دست آورده بیان کند	ارزشیابی

۴-۵. مدل فضاسازی تربیتی با موضوع جسم

مدل فضاسازی تربیتی با موضوع دانش با لحاظ موارد: نظم، نظافت، سلامت و با هدف کلی تبیین جسم و اهمیت آن به عنوان بستر سفر زندگی و لزوم رعایت موارد مرتبط با آن، قابل اجرا می‌باشد. پیشنهاد می‌شود این طرح، هم‌زمان با هفته سلامت و با شعار (عقل سالم در بدن سالم) اجرا شود و از هدیه ناخن‌گیر، بهره برده شود.

اهداف جزئی:

۱. فهم جایگاه اهمیت نظم در موفقیت زندگی و در ابعاد مختلف؛
۲. فهم ابعاد تمیزی و ایجاد علاقه‌مندی در کودک برای این امر؛
۳. ایجاد بستر مناسب برای تأمین سلامت کودکان و فهم مسئولیت خود در این رابطه.

جدول ۵: مدل فضاسازی تربیتی با موضوع جسم

هدف دنبال شده	محتوا	روش	فضای اجرایی
۲ و ۱	دیدن موجودات ذره‌بینی زیر ناخن بلند نظم موجودات و ثمره آن	کار با میکروسکپ کندوی زنبور	کارگاه علوم
۳ و ۲ و ۱	شعر: حسنی	حدیث - شعر - نقاشی	فضای کلاس
۳	آشنایی با مقدمات سلامت در منزل	عطاری سنتی	کلاس آزاد
۱	امام خمینی و نظم کارها	تک‌گویی معلم	اتاق داستان
۳ و ۲ و ۱	تمرین عملی نظم و انضباط طرح بحث ارتباط سه مؤلفه اهداف جزئی	قانون‌گذاری فیک	اتاق فکر
۲	تمرین عملی نظافت بعد از فعالیت‌های کثیف	بازی با رنگ‌ها	اتاق بازی
۳ و ۲	تمرین عملی تمیزی و سلامت و نظم	شستشوی جوراب مسواک اول صبح حضور اول وقت	برنامه صبحگاه
۳ و ۲ و ۱	اول شخص: شپشک پزشک	پانل مجازی	زنگ تفریح
۳ و ۲	خرس بامزی، ملوان زبل: تأثیر تغذیه مناسب در سلامتی	پخش کارتن	رسانه
۳ و ۲ و ۱	سنجش موارد سلامت کودکان در ابعاد مختلف	هفته سلامت	فضای مدرسه
۳ و ۲ و ۱	عینی سازی عدم رعایت موارد مذکور	بیمارستان	اردو

هدف دنبال شده	محتوا	روش	فضای اجرایی
	تشکر عملی از کسانی که در تمیزی شهر دخیل هستند تمرین و مسئول بودن به نظافت مکان‌های تفریحی	شهرداری کوه گشت نظافت	
۱ و ۲	تمرین نظافت به‌جای مستخدم مدرسه	نظافت کلاس و مدرسه	فعالیت گروهی
۱ و ۲ و ۳	تبیین رابطه تغذیه خوب و سلامت مسئول بودن نسبت به نظافت خانه	پخت غذای سالم تمیز نمودن جاهایی که کودک مسئول کثیفی آن است	فعالیت منزل
۱ و ۲ و ۳		ارزیابی هفتگی خانه و مدرسه، امتیازدهی و تشویق کودکان تمیز و با انضباط	ارزشیابی

۴-۶. مدل فضاسازی تربیتی با موضوع سپاسگزاری

مدل فضاسازی تربیتی با موضوع دانش با لحاظ موارد: قوی-فعلی و با هدف کلی شناخت ابعاد سپاسگزاری در ساحات مختلف زندگی و التزام عملی به آن، قابل اجرا می‌باشد. پیشنهاد می‌شود این طرح، هم‌زمان با هفته معلم یا روز پدر و مادر و با نام (هفته شکرگزاری) و با شعار (الحمدلله) اجرا شود و از هدیه گل، بهره برده شود.

اهداف جزئی:

۱. کودک روش‌های سپاسگزاری قوی را بداند و تمرین عملی نماید؛
۲. کودک روش‌های سپاسگزاری عملی را بداند و تمرین عملی نماید.

جدول ۶: مدل فضاسازی تربیتی با موضوع سپاسگزاری

هدف دنبال شده	محتوا	روش	فضای اجرایی
۱ و ۲	تبیین مفهوم شکر نعمت، نعمت افزون کند.	کار با منشور	کارگاه علوم
۱ و ۲	رنگ‌آمیزی، شعر دوزب: کی به ما...	شعر، نقاشی، حدیث	فضای کلاس
۱ و ۲	قصه‌های مجید	نقد فیلم	کلاس آزاد
۲	قرار گرفتن در فضای فکری تشکر عملی	داستان منقطع	اتاق داستان
۱ و ۲	کدام تشکر؟ بارگویی نعمات، کدام زحمات؟	پانتومیم بارش فکری	اتاق فکر
۱ و ۲	قدر نعمت زمانی معلوم می‌شود که از دست می‌رود.	بازی بدون چشم، بدون گوش، بدون زبان، بدون انگشت	اتاق بازی
۱ و ۲	مراسم شکرگزاری قوی و فعلی	ضیافت	برنامه صبحگاه
۱	زبان	پانل مجازی	زنگ تفریح
۱ و ۲	نمایش انواع نقاشی‌های رنگ‌آمیزی شده کودکان در باب تشکر زحمت بزرگ‌تر، شیطنت کوچک‌تر	نمایشگاه نقاشی قصه‌های مجید	رسانه
۱ و ۲	تشکر زبانی و عملی از کارکنان مدرسه	گردش در مدرسه	فضای مدرسه
۱ و ۲	تشکر از زحمات نسل قبلی جامعه	خانه سالمندان	اردو

هدف دنبال شده	محتوا	روش	فضای اجرایی
۱ و ۲	تقدیرنامه برای پدر و مادر	ساخت کاردستی	فعالیت گروهی
۱ و ۲	تمرین عملی تشکر، درونی سازی تشکر عملی	اهدای تقدیرنامه، عهد کودکانه	فعالیت منزل
۱ و ۲		لیست ستاره‌ها و امتیازدهی معلم و والدین به تشکر قولی و فعلی کودک	ارزشیابی

۴-۷. مدل فضا سازی تربیتی با موضوع اقتصاد

مدل فضا سازی تربیتی با موضوع دانش با لحاظ موارد: رزق، قناعت، تلاش در کسب روزی، خوراک، قابل اجرا می‌باشد. پیشنهاد می‌شود این جدول با نام (لقمه) و با شعار (باران می‌بارد) اجرا شود و از هدیه نان یا کیک، بهره برده شود.

اهداف جزئی:

۱. مفهوم شناسی بحث رزق و قناعت و تمرین عملی قناعت؛
۲. تلاش جهت کسب روزی حلال؛
۳. ارزش‌گذاری برای خوراک به‌عنوان بارزترین نماد رزق و روزی.

جدول ۷: مدل فضا سازی تربیتی با موضوع اقتصاد

هدف دنبال شده	محتوا	روش	فضای اجرایی
۲ و ۳	تلاش برای تهیه روزی به‌صورت علمی	ساخت پنیر	کارگاه علوم
۱ و ۲ و ۳	شعر: آیشو دادم به بزاز	شعر، نقاشی، حدیث	فضای کلاس
۱	تمرین عملی قناعت	کارگاه کفاشی	کلاس آزاد
۲ و ۳	مورچه و ملخ	تک‌گویی معلم	اتاق داستان
۲ و ۳	طرح بحث: من چطوری درست میشم؟ با پول تو جیبیم چه کنیم؟	فبک	اتاق فکر
۳	بازی نمادی با خوراکی‌ها	کیک خوری سیب شناور	اتاق بازی
۱ و ۲ و ۳	خوردن نان و پنیر ساخت دست کودکان	خوردن نان و پنیر	برنامه صبحگاه
۱ و ۲ و ۳	اول شخص: نان	پانل مجازی	زنگ تفریح
۲ و ۳	تلاش موجودات مختلف برای تهیه غذا	پخش فیلم	رسانه
۲ و ۳	توجه دهی به بحث لزوم تلاش برای تهیه رزق	کارگاه مشاغل کارگاه آشپزی	فضای مدرسه
۲	فهم تلاش و تحمل سختی برای کسب روزی	اردوی مشاغل	اردو
۲ و ۳	چشیدن طعم لذت کسب روزی حلال	پخت نان	فعالیت گروهی
۱ و ۲	کمک به اقتصاد خانواده	کار اقتصادی در منزل	فعالیت منزل
۱ و ۲ و ۳	مفاهیم مرتبط با موضوعات هفته و علاقه به تلاش در جهت کسب روزی	سنجش مفاهیم و علاقه	ارزشیابی
-	ضمن خدمت: -	مقدماتی: آشنا با کلیات موضوعات اقتصاد اسلامی	مریی

۴-۸. مدل فضاسازی تربیتی با موضوع آرمان‌های ملی-دینی

مدل فضاسازی تربیتی با موضوع دانش با لحاظ موارد: اراده قوی، ورزش و با هدف کلی جهت‌گیری عزم و اراده کودکان در راستای آرمان‌های ملی-دینی، قابل اجرا می‌باشد. پیشنهاد می‌شود این طرح، هم‌زمان با هفته سلامت و با شعار (عقل سالم در بدن سالم) اجرا شود و از هدیه توپ و طناب، بهره برده شود.

اهداف جزئی:

۱. مفهوم شناسی واژه اراده برای کودک و تقویت آن به‌وسیله ورزش با جهت‌گیری اهداف

ملی-دینی.

جدول ۸: مدل فضاسازی تربیتی با موضوع آرمان‌های ملی-دینی

هدف دنبال شده	محتوا	روش	فضای اجرایی
۱	مفهوم شناسی اراده قوی مفهوم شناسی سستی اراده	کار با آهن، ژله، یخ تار عنکبوت	کارگاه علوم
۱	مفاهیم هفته	شعر، نقاشی، حدیث	فضای کلاس
۱	تمرین ورزش‌های خاص از جمله رزمی	ورزشگاه	کلاس آزاد
۱	سختی‌هایی که در راه قهرمانی کشیده‌اند	زندگی ورزشکاران	اتاق داستان
۱	طرح بحث: پهلوانان نمی‌میرند فرق پهلوان و قهرمان	فیک	اتاق فکر
۱	تلاش در جهت هدف فوری ورزش‌های مورد تأیید اسلام	طناب‌کشی شنا	اتاق بازی
۱	تمرین هر روزه ورزش جهت تقویت عزم روزانه	آهنگ ورزشی تمرینات ورزشی	برنامه صبحگاه
۱	فستیوال میچ اندازی	مسابقه	زنگ تفریح
۱	مصاحبه با برترین ورزشکارهای مدرسه معرفی ورزشکاران مدرسه به‌صورت نشریه دیواری	مصاحبه نشریه دیواری	رسانه
۱	محیطی برای ورزش‌های متناسب: تنیس، پینگ‌پنک، دو	مدرسه ورزشگاه	فضای مدرسه
۱	ورزش‌هایی که در تقویت اراده تأثیر دارد پیاذ روی استقامت	باشگاه اسب‌سواری کوهنوردی	اردو
۱	شناسایی استعدادها و ورزشی هر گروه و دسته‌بندی در تیم‌های ورزشی	گروه‌بندی ورزشی	فعالیت گروهی
۱	همراهی خانواده در ورزش‌های موردعلاقه کودک شرکت در ورزش‌های خانوادگی تمرین عملی تقویت اراده	ورزش خانوادگی روز بدون تبلت، بدون اسباب‌بازی	فعالیت منزل
۱		جشنواره و مسابقات ورزشی	ارزشیابی

۵. نتیجه‌گیری

اگر بنیان فلسفه تعلیم و تربیت را بر پایه مفروضاتی همچون عدم تفکیک تعلیم و تربیت و داشتن نگاه مرتبتی به موضوع آموزش و پرورش بدانیم و همچنین قائل به اصل همه‌جانبه‌نگری در بعد تربیت باشیم و در ذیل این اصل، در بعد روش‌شناسی به جهت تقویت و غنابخشی به اهداف تربیتی، از تمام عناصر و عوامل دخیل بهره ببریم و همچنین در بعد محتوا، داده‌ها را در راستای تحقق هدف واحد بسیج نماییم و در نهایت تصور درستی از زمان‌شناسی تحقق اهداف داشته باشیم به مدلی بومی دست می‌یابیم که از آن می‌توان تحت عنوان فضاسازی تربیتی نام ببریم. بی‌شک مدل‌های تربیتی بومی می‌تواند دارای سازوکارهایی باشد که معایب مدل‌های غربی را در جنس تعارضی که با فلسفه تعلیم و تربیت داخلی دارند، حل نماید. گرچه در بعد آموزش و پرورش بی‌نیاز از مدل‌سازی‌های تربیتی غرب نیستیم اما این بدان معنا نخواهد بود که بی‌توجه به ترسیم مدل‌های بومی بر اساس بنیان‌های فلسفی خود در تربیت باشیم.

با توجه به مقدمه فوق، می‌توان مزایای طرح تحقیقی حاضر را در موارد زیر برشمرد: الف) داشتن مبنای نظری و ارائه مدل با نگاه به بنیان‌های فکری و فلسفی آن؛ ب) جامعیت و کاربردی بودن مدل در ارائه الگوی عملیاتی؛ ج) استفاده همه‌جانبه از عناصر و ظرفیت‌های آموزشی در راستای تحقق اهداف تربیتی؛ د) تأمین اهداف بالادستی نظام تعلیم و تربیت در قالب عناصر عملیاتی و ه) تصویرگری و ماکت‌سازی مدل ترسیمی در قالب جداول کار زمان‌بندی شده به‌منظور تسهیل فرایند برنامه‌ریزی برای متصدیان امر تربیت.

در نهایت اینکه یافته‌های عملی تحقیق نشان می‌دهد، می‌توان اهداف کلان و جزئی تربیت دینی، اخلاقی و انقلابی را در قالب الگوی فضاسازی تربیتی، به‌صورت پارامترهای خرد و چندوجهی درآورده و با استفاده از همه ظرفیت‌های محیط آموزشی در راستای تحقق اهداف تربیتی، به روندهای آموزشی و تربیتی به‌صورت توأمان، غنا بخشید. مدل فضاسازی تربیتی می‌تواند الگو و مدلی برای همه مقاطع و موضوعات آموزشی و همچنین فعالیت‌های تربیتی باشد، گرچه به سبب آزادی عمل در مقاطع پیش‌دبستان و وجود ظرفیت‌های متعدد آموزشی در این مقاطع، این مدل در مقاله حاضر، برای گروه پیش‌دبستان معرفی شده است. این امر نیازمند تعیین اهداف، ترسیم اجزای فضای تربیتی و هماهنگ و هم‌راستا نمودن این دو بعد تربیتی است. آنچه هنوز جای پژوهش و استانداردسازی دارد، این موضوع است که سطح غنابخشی به اهداف تربیت در مدل فضاسازی تربیتی، با دیگر مدل‌های مشابه یا غربی، در بعد عمل و فضای عینی تربیتی موردسنجش و محک قرار گیرد. از این رو پیشنهاد می‌شود مدل فوق، در بعد میدانی و در قالب

گروه‌های آزمایشی با دیگر مدل‌های تربیتی مورد مقایسه قرار گیرد. محدودیتی که برای پژوهشگران طرح وجود داشته است.

منابع

۱. آبن، امین، شهرام حافظی، و غلامی عبدالخالق (۱۴۰۱). طراحی و اعتبارسنجی الگوی مرشدیت سازمانی در سیستم آموزش عالی. انجمن علوم مدیریت ایران، ۱۷(۶۶)، ۹۵-۱۲۲.
۲. افچنگی، مهدی، علی محمدی، عباسعلی، میرانی، ارسطو، و موسوی سید رضا (۱۴۰۱). تربیت لقمانی در سیره امامین انقلاب اسلامی در رهیافت قرآن کریم. فصلنامه علمی پژوهش‌های انقلاب اسلامی، ۱۱(۱)، ۱۴۷-۱۶۷.
۳. افضل‌گروه، امین، ایمانی، محسن، سجادی، سید مهدی، و صادق زاده علیرضا (۱۴۰۱). تحلیل و نقد مبانی رویکرد «آموزش درباره دین در مقابل «آموزش دین» با تأکید بر مدل تربیت دینی ملاصدرا. اندیشه‌های نوین تربیتی، ۱۸(۱)، ۱۴۱-۱۶۰.
۴. اوستاد نارویی، زینت، ریماز، حمیدرضا، و سلیمانی ام‌البین (۱۴۰۲). نقش معلم در آموزش اوان کودکی. مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی، ۵(۵۱)، ۲-۱۵.
۵. تراشیون، علیرضا (۱۴۰۰). آرامش طوفان‌ها. مهارت‌های مدیریت ناهنجاری‌های کودک و نوجوان در خانواده، اصفهان: مهرستان.
۶. حسنی، محمد و صادق زاده قمصری علیرضا (۱۴۰۰). تبیین فلسفه تربیت رسمی و عمومی (تربیت مدرسه‌ای). تهران: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۷. رحیمی طالخونچه، غلامرضا، تقی پور، فائزه، و اعتباریان خوراسگانی، اکبر (۱۴۰۲). بازآفرینی مدل تربیت رسانه‌ای مبتنی بر آموزه‌های تربیتی قرآن کریم. قرآن. فرهنگ و تمدن، ۴(۳)، ۵۶-۸۱.
۸. رضوی، محمد (۱۳۹۶). ویژگی‌های جامعه انقلابی از نگاه قرآن کریم. دهمین همایش بین‌المللی پژوهش‌های قرآنی.
۹. صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۹۸۱ ق). الحکمه المتعالیه فی الاسفار العقلیه الاربعه. بیروت: داراحیاء التراث العربی.
۱۰. طاهرزاده، اصغر (۱۳۸۸). عالم انسان دینی. اصفهان: لب‌المیزان.
۱۱. طاهرزاده، اصغر (۱۳۹۲). انسان از تنگنای بدن تا فراخنای قرب الهی. اصفهان: لب‌المیزان.

۱۲. عابدی، منیره، نوروزی رضاعلی، مهربانی حسینعلی، و حیدری محمدحسین (۱۳۹۸). شناسایی مؤلفه‌های فلسفه برای کودکان در آموزه‌های امام علی علیه السلام. تربیت اسلامی، ۱۴(۲۸)، ۱۱۵-۱۳۷.
۱۳. عقیلی، سید رمضان، علم‌الهدی، جمیله، و فتوحی واجارگاه کورش (۱۳۹۷). طراحی الگوی برنامه‌درسی تربیت اخلاقی در دوره ابتدایی نظام آموزشی ایران. تدریس پژوهی، ۸(۱)، ۲۳-۱.
۱۴. کریمی، محمدعلی (۱۳۹۷). جایگاه معلم. تهران: جالیز.
۱۵. کشانی، مهدیه و علوی حمیدرضا (۱۳۹۴). عالم انسان دینی، رهیافت اثربخشی فعالیت‌های معلمان تربیت دینی و اخلاقی، معرفت، ۲۴(۲)، ۴۵-۵۶.
۱۶. کشانی، مهدیه، رستمی نسب عباسعلی، و اخلاقی مسعود (۱۳۹۷). مؤلفه‌ها و شاخصه‌های «تذکار تفکر به کودکان» بر مبنای آیات قرآن؛ کوششی برای بومی‌سازی فلسفه برای کودکان. فصلنامه علمی تربیت اسلامی، ۱۳(۲۶)، ۱۵۵-۱۸۱.
۱۷. محسنی، طاهره (۱۳۹۸). الزامات قرآنی تحقق تمدن نوین اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری. پژوهش‌نامه مطالعات میان‌رشته‌ای تفسیر و کلام کوثر، ۲(۳)، ۷۹-۱۰۰.
۱۸. مرادی، میلاد (۱۴۰۰). امام مؤمن، متعبد، انقلابی. تهران: دفتر تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمته الله علیه.
۱۹. وجدانی، فاطمه (۱۳۹۶). بررسی انتقادی مدل تربیت اخلاقی تلفیقی مبتنی بر ایده «خبرگی اخلاقی». فلسفه تربیت، ۲(۱)، ۱۱۵-۱۴۳.
۲۰. یوسفی، محدثه (۱۳۹۵). بازی و تربیت کودک (نگاهی اسلامی به تربیت کودک از طریق بازی). فرهنگ پژوهش، ۹(۲۸)، ۱۶۱-۱۹۵.
21. Colaizzi, P. F. (1978). Psychological research as the phenomenologist views it. In R. S. Valle & King M. (Eds.), (n.d.). *Existential phenomenological alternatives for psychology*. New York: Plenum. 48-71.
22. Bandura, A. (1986). Social foundations of thought and action: A social cognitive theory. Englewood Cliffs, NJ, US: Prentice-Hall, Inc.